

О. Давліканова

Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД¹

Гендерна рівність є основою для ефективного управління (good governance). Формування та реалізація політики на всіх рівнях менш ефективні, якщо гендерний аспект не береться до уваги. А це, у свою чергу, гальмує розвиток у політичній, соціальній і, що особливо важливо в умовах кризи, економічній сферах. Сьогодні це твердження вже майже стало аксіомою.

Проте, коли мова йде про досягнення гендерної рівності, давай не говорити узагальнено. Для того, щоб навести незаперечні аргументи в дискусії «Кому це потрібно і чи потрібно взагалі?», котра, нажаль, досі ще актуальна в Україні, і перейти на новий рівень ведення розмови, а саме «Як її реально забезпечити?», необхідно показати вагомі переваги врахування гендерного компоненту по окремих сферах, що їх дає такий підхід як індивіду, так і державі. Європейська спільнота робить особливий наголос на тому, що сьогодні гендерна політика не повинна реалізовуватися відокремлено і має бути інтегрована як невід’ємна складова інших політик. Тільки так можна досягти реальних зрушень.

Зазвичай, коли справа доходить до практичних кроків, вони обмежуються рекомендаціями про необхідність «сприяти», прийняти відповідну нормативно-правову базу, інформувати суспільство і т.д. Все це закладає фундамент і створює передумови для гендерної рівності, але остання завжди залишатиметься декларативною, якщо «сприяння» не передбачає фінансове забезпечення. Адже, хто платить...

Таким чином, справедливий розподіл і рівний доступ до ресурсів завжди буде мати вирішальне значення для забезпечення гендерної рівності. В Україні під цим ми не маємо на увазі гарантування основних прав, наприклад, права на освіту, для жінок і чоловіків, але говоримо про можливості\послуги, які створюються\надаються за рахунок реалізації програм і бюджетів різних рівнів. За даними Звіту з глобального гендерного розриву за 2012 р. Україна посідає 64 місце із 135 країн². "Гендерна нерівність широко поширена у всіх сферах економічного життя і призводить до великих втрат щодо продуктивності та рівня життя окремих людей та економіки вцілому ... Гендерна рівність є реальною необхідністю, а не опцією. Ліквідація

¹ Скорочений переклад статті «Promotion of Good Governance through Gender Budgeting Bottom-up - Ukrainian experience» <http://u.to/8jZ-BA>

² <http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2012>

гендерного розриву має сенс не тільки з економічної точки зору, але вона також повинна бути найважливішою складовою будь-якої стратегії сталого розвитку».¹

Якщо гендерний розрив у заробітній платні і кількості представників певної статі на керівних посадах та політичній арені - очевидні проблемні питання, котрі широко обговорюються на всіх рівнях в Україні без особливих результатів, існує багато інших «прихованих\невних» дискримінаційних практик, які впливають на повсякденне життя простих українок та українців. І тут, гендерне бюджетування як інструмент для виявлення та усунення відмінностей у впливі, який має розподіл коштів (а це, нагадаємо, гроші платників податків – жінок та чоловіків) на цих самих платників податків, безперечно є ефективним. Завдяки йому інтереси і потреби різних груп можуть бути насправді представлені і задоволені. "При правильному і систематичному застосуванні гендерне бюджетування може сприяти підвищенню якості демократії".²

Зважаючи на актуальність дискусій щодо гендерної рівності та фінансів Представництво Фонду ім.Фрідріха Еберта в Україні в партнерстві з Полтавським обласним осередком Ліги соціальних працівників впроваджують проект «Гендерне бюджетування на місцевому рівні», який розпочався у 2011 році і продовжується до сьогодні. Було визнано доцільним почати проект на місцевому рівні, оскільки тут за «особою», на яку робляться розрахунки в бюджетах і про яку йдеться в програмах, дещо легше побачити жінок і чоловіків та їх реальні потреби за умови достовірних гендерно-сегрегованих статистичних даних, їх ретельного аналізу та дотримання принципу партесипативності у прийнятті рішень. «... Складні економічні умови і процеси, що є складовими розподілу ресурсів та впливають на гендерну рівність, мають бути проаналізовані. Це саме по собі є завданням, що може бути вирішено тільки крок за кроком, в окремих профільних областях»

Основна задача учасників проекту – адаптувати інструмент гендерного бюджетування до українського бюджетного процесу, випробувати його в різних сферах (охорона здоров'я, спорт, освіта, зайнятість і т.д.) та напрацювати практичні приклади його ефективності. Ретельні аналізи програм та бюджетів дозволили не просто говорити про те, що вони є гендерно-сліпими, але й розробити гендерні бюджетні ініціативи – практичні кроки для забезпечення справедливого розподілу коштів з гендерної точки зору. Це означає не 50\50, а таким чином, щоб задоволення потреб громадянок і громадян були максимально забезпечено в рамках наявних ресурсів. «Гендерні бюджетні ініціативи – стратегії обліку гендерної проблематики, яка спрямовує увагу на економічну політику, а особливо на ... бюджети. Їх актуальність викликана дискурсом щодо ефективного управління, характерним для реформування державного сектору в останнє десятиліття ... Ця форма бюджетування, орієнтованого на продуктивність, вважається атрибутом ефективного управління,

1 Remarks by Angel Gurría, Secretary-General, OECD Paris, 17 December 2012

2 Gender Budgeting and Democratic Governance: Experience from Africa and Europe. – The VENRO project fro the Africa-EU Partnership, 2010

поряд з прозорістю і підзвітністю в процесі прийняття рішень та виконанні службових обов'язків, пов'язаних з формуванням політики та бюджетним процесом»¹.

В Резолюції Європейського парламенту щодо гендерного бюджетування наголошується на необхідності «розвитку бюджетного процесу «знизу вгору» та сприяння участі всіх громадян - чоловіків і жінок - [...] з метою виявлення різних конкретних потреб і відповідної політики та заходів реагування на них". Тим не менш, не існує стандартизованих інструментів для реалізації гендерного бюджетування у зв'язку з вкрай різними національними і місцевими умовами, що впливають на бюджетні та інші рішення щодо розподілу ресурсів, тому учасники проекту шукали власні підходи для трансляції гендерного бюджетування в український контекст.

Слід підкреслити, що успіх як на етапі проведення аналізу, так і на етапі лобіювання, напряду залежав від злагодженості співпраці НУО, місцевих адміністрацій, експертів з гендерних питань, профільних фахівців в обраній сфері, співробітників фінансових відділів і статистичної служби, місцевих депутатів та представниць\ків громад. Крім того, даний проект є прикладом плідної співпраці міжнародних організацій, адже починаючи із 2012р. ООН Жінки надавала підтримку на етапі лобіювання розроблених гендерних бюджетних ініціатив. У 2011-2013 роках міста Бахчисарай, Гола Пристань, Житомир, Комсомольськ, Луцьк, Львів, Харків, Херсон, Хмельницький, Чернівці та Чугуїв присвятили багато часу і зусиль проведенню гендерних бюджетних аналізів та розробці гендерних бюджетних ініціатив в різних сферах, що не тільки є практичними кроками із забезпечення гендерної рівності та реалізації принципів ефективного управління, але й, ми сподіваємося, комплексного впровадження гендерного бюджетування в Україні.²

Розроблені приклади показують, що гендерна рівність – не суто "жіноче питання", а вкрай важлива соціально-економічна справа. Впровадження гендерного компоненту в програми і бюджети дозволяє як забезпечити рівні права і можливості для чоловіків і жінок на практиці, так і поліпшити якість надаваних послуг; а це особливо важливо, враховуючи, що місцеві бюджети мають безпосереднє відношення до інтересів і потреб місцевих громад. Крім того, така робота довела, що гендерне бюджетування є не строго формалізованою системою, а гнучким набором різних інструментів, механізмів, процесів і установ, об'єднаних однією метою - зробити принцип гендерної рівності одним з ключових у національній політиці.

1 Sharp, Rhonda; Budgeting for equity: Gender budget initiatives within a framework of performance oriented budgeting

2 [Більше](http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09511.pdf) інформації про вказані гендерні бюджетні ініціативи можна знайти тут: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09511.pdf>.